

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
JOHN KENNEDY TOOLE / THE NEON BIBLE
Grove Press, New York, 1989

Fordította: Pék Zoltán

A fordítást az eredetivel összevetette:
Galamb Zoltán

Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest, 2008
Felelős kiadó: Szász Zsolt

Copyright © W. Kenneth Holditch, Marion Toole Hosli,
Sharon H. Muniz, Althea Toole Farley
and Mary Toole McGuire
Hungarian translation © Pék Zoltán, 2008

ISBN 978-963-266-067-7

Bevezetés

A regény, melyet a kezükben tartanak, egy különös és ironikus eseménysor csúcspontját testesíti meg. A megjelenése előtt szinte napra pontosan húsz évvel John Kennedy Toole leparkolta a kocsiját egy félre-eső helyen a Mississippi állambeli Biloxi tengerparti városka közelében, a kipufogóra egy darab locsolócsövet húzott, aminek másik végét bevezette az ablakon, magára zárta a kocsiajtót, és végleg lehunyta a szemét a világra, melyet igen fogékonyan és érzékenyen látott, ám amelyben, úgy tűnik, képtelen volt élni. 1969. március 26-át írtak, New Orleans eme szülöttje csupán harmincegy éves volt.

Azok a körülmények és véletlenek, melyek végül oda vezettek, hogy *A neonbiblia* egyáltalán megjelenhetett, egy viktoriánus romantikus történet összes vonását felvonultatják: egy ígéretes író tragikus halála; a gyász sújtotta anya megingathatatlan elszánt-sága, kinek hite és odaadása igazolást nyert, midőn szeretett és elvesztett fia a halála után hírnévre tett szert; az ezt követő perek sokasága a hagyatékot és publikálási jogokat illetően.

John Toole halálát követően ingóságait egy ügyvéd 8000 dollárra becsülte, említést sem téve a két

regény kéziratára. Anyja, Thelma Ducoing Toole – tipikus New Orleans-i etnikai koktél, azaz eredeti kreol-francia telepések és tizenkilencedik századi ír emigránsok leszármazottja – azon találta magát, hogy hatvanhét évesen hirtelen a háztartásvezetés, egy magatehetetlen férj ellátása és az elviselhetetlen gyász terhe szakadt rá. Egy gyermek elvesztése mindig rettenetes kín a törődő szülőnek, de az, hogy egyetlen gyermeke öngyilkosságot követett el, még inkább fokozta a szenvedést.

„A drága”, ahogy Thelma emlegette – aki harminchét évesen szült, amikor az orvosok már mind azt mondták neki, sosem lehet gyereke –, az első pillanattól kezdve különleges volt. Az okos, kreatív, zenében és művészetben tehetséges John két általános iskolai osztályt is átugrott, később pedig ösztöndíjjal járt a Tulane Egyetemre és a Columbiára. A Puerto Ricóban töltött kétéstendei katonáskodás alatt írta meg a *Tökfilkók szövetségét*, ezt a duhaj pikareszkregényt New Orleansról, a kivételesen vegyes városról, amely inkább mediterrán, mint amerikai, inkább latin, mint déli. 1963-ban adta be a Simon and Schuster kiadóhoz, ahol felfigyelt rá Robert Gottlieb szerkesztő. Az ő bátorítására John két éven keresztül dolgozta át a regényt, közben egyre inkább eluralkodott rajta a depresszió, míg végül teljesen feladta a reményt.

Ez alatt egy New Orleans-i főiskolán tanított, doktori iskolába járt, és otthon lakott, ahol fizetése némileg enyhített a nehéz anyagi körülményeken. Apja süketsége miatt munkaképtelen lett, és a magánúton adott szépbeszédórák, amikből Thelma évekig kiegészítette keresetüket, kimentek a divatból. A mindig visszahúzódnó, zárkózott John, noha ügyesen tudott

utánozni, valamint fanyar humorral kommentálni az embereket és eseményeket maga körül, senkinek sem árult el szinte semmit a magánéletéről. Alig néhány barátja tudta, hogy ír, azt pedig végképp nem sejtették, hogy beadott egy regényt egy kiadóhoz. Az 1968-as őszi szemeszter alatt kollégái erősödő paranoiát figyeltek meg nála, és 1969 januárjában John eltűnt mind a főiskoláról, mind otthonról. Családja nem is hallott felőle egészen addig a végzetes márciusi napig, amikor a rendőrök beállítottak hozzájuk a hírrel, hogy a fiuk önkézevel véget vetett az életének. Hagyott egy levét „Szüleimnek” címezve, amelyet anyja elolvasott, majd megsemmisített.

Thelma előbb hetekig tépelődött John eltűnésén, majd utána évekig gyötörte az öngyilkossága feletti kíméletlen szülői gyász. Úgy érezte, elhagyták, sőt elárulták, fia, akinek az utolsó három évtizedét szentelte, halott, férjét a süketség elszigetelte tőle. Az élet megállt, a kétségbeesés mocsarába ragadt, míg nem egy nap ráakadt a *Tökfilkók szövetsége* gépelt kéziratára, és új célt talált. Újabb ötévnyi frusztráló gyász következett, mely során a férje elhunyt, saját egészsége is hanyatlott és nyolc kiadó elutasította a regényt. „Ahányszor visszaadták, meghaltam egy kicsit”, emlékezett később. Akármi állt is John búcsúlevelében, ő meggyőzte magát, hogy a drágája életét a regény elutasítása tette elviselhetetlenné.

1976-ban a vakszerencsének köszönhetően tudomást szerzett róla, hogy Walker Percy tart kreatívírást kurzust a Loyola Egyetemen. Egy nap felkereste a neves író a szobájában, kezébe nyomta a regényt, és színpadiasan közölte: „Tessék, egy remekmű.” Noha Percy eleinte érthetően vonakodott, Thelma tö-

retlen elszántságának hatására megígérte, hogy elolvassa. Meglepte és megdöbbenette, amit azokon a gyűrt lapokon olvasott, és meggyőzte a Louisiana State University Presst, hogy adják ki a *Tökfilkók szövetségét*. A regény 1981-ben elnyerte a Pulitzer-díjat, és azóta számos nyelvre lefordították.

A hírnév későn jutott ki John Kennedy Toole-nak, ám most, hogy fia géniuszát hivatalosan is elismerték, anyja ismét eljárt emberek közé, interjúkat adott. Nyilvános előadásokon dramatizálva olvasott fel a regényből, beszélt a fiáról, zongorázott és olyan dalokat énekelt, mint a „Sunny Side of the Street”, a „Way Down Yonder in New Orleans” és a „Sometimes I’m Happy”. A program során mindig elkövetkezett az a pillanat, amikor – a beszédművészet sokévi tanulásának és tanításának eredményeként – gondosan artikulálva közölte: „A fiamért élek e világban.” Ez lett a védjegye, ez jogosította fel arra az öröme és elégedettségre, amit a sokáig várt reflektorfényből nyert.

A *Tökfilkók szövetsége* megjelenésének idején történt, hogy egy másik véletlensorozat révén – amelyekben John Kennedy Toole története nem szenved hiányt – összebarátkoztam Thelmával. Mint Walker Percy 1976-os kreatívírás osztályának tagja, első kézből hallottam a véleményét a figyelemre méltó nőről és a fia figyelemre méltó regényéről. Miután megjelent a könyvről írt recenzióm, Thelma felhívott, megköszönte, hogy dicsértem a regényt és meghívott magához látogatóba. Kiderült, hogy csupán háromsaroknyira lakunk egymástól, és ezt követően, miközben lassanként előmerészkedett a súlyos gyász árnyékából, amely egy teljes évtizedig beborította, hetente egyszer-kétszer találkoztunk, beszélünk iro-

dalomról, színházról, operáról, a fia életéről és karrierjéről, valamint ama reményeiről, hogy film lesz a könyvből. Sűrű betűkkel számtalan levelet és egy memoárt írt Johnról, melyeket én gépeltem le. Noha otthonról ritkán mozdult ki, mivel csak járókerettel tudott közlekedni, egy emlékezetes este egy csoporttal elkísértük Baton Rouge-ba a *Tökfilkók szövetsége* alapján készült musical premierjére. Kitörő örömmel fogadta az előadást és a figyelmet a rendezőtől, a színeszektől és a közönségtől.

Ezek alatt az évek alatt jutott eszébe egy korábbi regény létezése, és talált is John ingóságai között egy kéziratot *A neonbiblia* címmel. Amikor John tizenöt éves volt és éppen megtanult vezetni, beültette édesanyját a kocsiba és kivitte az Airline Highwayre, hogy mutat neki valami érdekeset. Leparkolt egy betonépület előtt és egy nyitott könyv alakú neontáblára mutatott: az egyik lapon az állt, „Szent Biblia”, a másikon „Belvárosi Baptista Templom”. Nevettek ezen a giccses kérdésen, de Thelma akkor még nem tudta, hogy fia megtalálta a címet és az ihletet első hosszabb alkotói próbálkozásához. Nagyjából ekkor töltött John pár napot egy osztálytársával, annak vidéki rokonainál Mississippiben, amely *A neonbiblia* helyszínéül szolgál.

Amikor Thelma felvetette *A neonbiblia* kiadásának ötletét – „miután a *Tökfilkók szövetsége* végre megkapta a nekijáró dicsőséget” –, az ügyvédek emlékeztették, hogy Louisiana állam törvényei értelmében (ugyanaz a Napóleoni Törvénykönyv, amire Stanley Kowalski tanítja Blanche DuBois-t *A vágy villamosában*) a jog fele részben a férje fivérére és annak gyermekeire illeti. Ők ugyan lemondtak a jogukról a *Tökfilkók*-ból a megjelenés előtt, de nem tűnt valószínűnek, hogy megtegyék

még egy potenciális bestsellerrel. Thelma a tiltakozó leveleire a kormányzótól, az állami legfelsőbb bíróságtól és a louisianai kongresszustól nem kapott választ, így végül, mivel képtelen volt megkerülni az elavult és logikátlan örökségi törvényt, a halálos betegségtől megcsappant erejével azt a fájdalmasan paradox döntést hozta, hogy megakadályozza annak a könyvnek a megjelentetését, amit drágája másik remekművének tartott. Amikor megkért engem, gondoskodjam róla, hogy kívánságát a halála után tiszteletben tartsák, erős érzelmi elszántsága meggyőzött és belementem, hogy – az ő szavával élve – a regény „gyámja” legyek. Nem sokkal 1984 augusztusában bekövetkezett halála előtt ennek megfelelően módosította is a végakarátát.

Amikor az ügyvédje közölte velem, hogy Thelma meghalt, azt is a tudtomra adta, hogy *A neonbibliát* rám hagyta „megőrzésre”. Mivel ígéretet tettem neki, hogy teljesítem a kívánságát, akármilyen gögösnek és kíméletlennek is tűnhet az mások szemében, a következő három évet a végrendelete ellen indított perekkel töltöttem. A végeredmény természetesen az lett, hogy Thelma Toole kísérlete, miszerint a síron túlról irányítsa fia első regényének sorsát, kudarcba fulladt. 1987-ben egy New Orleans-i bíró a regény feldarabolását rendelte el, ami lényegében annyit tett, hogy ha a peres felek nem tudnak megegyezni, a könyvet nyilvános aukcióra kell bocsátani. Ezt a szégyenletes látványt elkerülendő, beismertem Thelma kívánságának kudarcát – és a vágyamét, hogy azt teljesítsem –, és *A neonbiblia* megjelenhetett.

A regény, melyet olvasni fognak, egy tinédzser szerző rendkívüli műve, akinek élete, melynek teljesnek és gazdagnak kellett volna lenni, saját döntése

szerint ért véget, olyan okokból, melyeket talán sosem ismerünk meg, tizenöt évvel *A neonbiblia* megírása után. Élete természetesen spekulációk tárgya, és gyötrő kérdéseket vet fel. Írt netán mást is John Kennedy Toole? Mit érhetett volna el, ha tovább él? A beteljesületlen ígéret kérdése megválaszolatlan marad, ahogy tékozló öngyilkosságának oka vagy okai is. Ami más írások kérdését illeti, amikor végignéztük Thelma hagyatékát – az iratait, a *Tökfilkók szövetsége* dédelgetett külföldi kiadásait, a nyolc évtizednyi élet ajándékait és mementóit, és a számára legfontosabbat, fia kincsként őrzött ingóságait és neki szóló leveleit –, nem találtunk kéziratot, csak egy átlagos verset, amit a katonaság alatt írt, valamint számos esszét és vizsgalapot az egyetemi időkből. Ha írt is prózát *A neonbiblia* és a *Tökfilkók szövetsége* közti évtizedben, azt John maga semmisíthette meg, hiszen tekintve fia génuszába vetett hitét és ájtatosságát annak minden szava és tette iránt, elképzelhetetlen, hogy az anyja vált volna meg szándékosan vagy véletlenül bármiféle dokumentumtól.

Így tehát John Kennedy Toole öröksége két ragyogó regény, az egyik a modern világ átfogó satírja, a másik pedig ez az érzékeny, érdekes portré egy igen fiatal szerzőtől egy kicsi, klausztrófóbikus világról, melyet a vallásos vakbuzgóság tart elnyomás alatt. Ez a harmincöt évvel ezelőtt írt regény továbbra is erősen érvényes a világra, melyben a bigottság, a helyett hogy elűzte volna azt a józan ész és a tolerancia, még inkább megerősödött. Mindössze két regény, de a dimenzióikat tekintve egy zseni hagyatéka.

W. KENNETH HOLDITCH
New Orleans, Louisiana